



הנחיות, המלצות ודוגמאות של משרד החינוך ליישום החינוך לפיתוח בר-קיימא במערכת החינוך

(חוזר מנכ"ל 8-9.4, חינוך לפיתוח בר-קיימא, נובמבר 2008)

יש לעודד את תלמידי בתי ספר (היסודיים) לאסוף חומרים המיועדים למיחזור או לסילוק מוסדר.

כל בתי הספר היסודיים נקראים להקים "פינת מיחזור" שיהיו בה אמצעים לאיסוף נייר, סוללות, וכן מיכלי משקה. "פינת המיחזור" היא ביטוי "נקודתי" לכך שבה ומעבר לה (בבית הספר ובקהילה) מתקיימת למידה הכרוכה בעשייה חינוכית-ערכית הנוגעת לניהול נכון של משאבי טבע ולהשלכות הסביבתיות הנובעות ממעשה ידי האדם.

4. הנחיות להקמת "פינת מיחזור"

4.1 בתי הספר (היסודיים) נקראים להקים "פינת מיחזור" בתוך שטח בית הספר, במתחם המאפשר נעילה בשעות שאין בהן פעילות בבית הספר.

4.2 בית הספר ימנה רפרנט אחראי לנושא, וימסור את פרטיו לרפרנט המחוזי. הרפרנט הבית ספרי יידרש לטפל בהיבטים הלוגיסטיים והטכניים של הנושא ויפעל בשיתוף עם הרפרנט הרלוונטי ברשות המקומית.

4.3 בתי הספר נקראים לקיים תהליכים חינוכיים-לימודיים, כמו גם פעילות יצירתית, לעיצוב "פינת המיחזור". נוסף על פעילות התלמידים, המורים והקהילה יוצעו לבתי הספר מפרט של פעילויות חינוכיות להפעלה.

4.4 ב"פינת המיחזור" יהיו:

- מתקנים/מיכלים לאיסוף נייר
- מתקן או אמצעי אחר לאיסוף סוללות
- מתקנים או מיכלים אחרים (כגון שקים, שקיות) לאיסוף מיכלי משקה מפלסטיק ופחיות שתייה
- אמצעים לאיסוף חומרים נוספים (כגון טיונרים, קרטונים, פסולת אלקטרונית) לפי שיקול בית הספר ובכפיפות לאפשרות סילוקם באופן מסודר ומבוקר.

5. דרכים לסילוק החומרים שנאספו משטח בית הספר

5.1 סילוק נייר

5.1.1 יש להבחין בין נייר עיתון, נייר נטול עץ (מחברות וספרים ישנים, דברי דואר, דפים לבנים וכיוצא בהם) וקרטונים.

5.1.2 אין לאסוף נייר עיתון ב"פינת המיחזור". עם זאת, יש לעודד את תלמידי בית הספר והקהילה לאסוף עיתונים ולהעבירם למתקני איסוף שהרשות המקומית מעמידה.



משרד החינוך פנה אל הרשויות המקומיות בבקשה להעמיד מתקנים סמוך לבתי הספר.

5.1.3 ב"פינת המיחזור" בבית הספר יש להעמיד אמצעים לאיסוף נייר לבן/משרדי. איסוף קרטונים יעשה בכפיפות לאפשרות סילוקם, כמפורט להלן, ועל פי שיקול בית הספר.

5.1.4 פרטים הנוגעים לאמצעי האיסוף (שקיות/שקים) ולתנאי ההתקשרות ולדרכים לסילוק הנייר אפשר לקבל מהספקים לאיסוף נייר. במרבית המקרים מדובר בהעמדת שקים (לפי הנחיית הספק) שתכולתם תסולק בזמן סביר (עד שבוע ימים), בהתאם למיקום בית הספר ובכפיפות למספר מינימאלי (על פי הנחיות הספק).

5.1.5 ההתקשרות הראשונית עם הספקים תיעשה על פי נוהלי הרכש של הרשות המקומית

5.2 פינוי סוללות

5.2.1 איסוף הסוללות ופינויין אינם כרוכים בתשלום, והנהלים להפעלתם נקבעו על ידי המשרד להגנת הסביבה.

5.2.2 קיימים בשוק מתקנים ומיכלים שונים לאיסוף סוללות, ורכישת חלקם כרוכה בתשלום. קרטונים לאיסוף סוללות אפשר לקבל חינם מהמשרד להגנת הסביבה, על פי הנחיות שתימסרנה על ידי רכזי החינוך הסביבתי של המשרד להגנת הסביבה במחוזות. בתי ספר המאלתרים קרטונים באופן עצמאי נדרשים להכין קרטונים (קופסאות נעלים) שיכולים לשאת 10-15 ק"ג ובכפיפות להנחיות חברת רשף בטחון שנשכרה על ידי המשרד להגנת הסביבה להעברת הסוללות מבתי הספר לנקודות ריכוז ברשות המקומית.

5.2.3 לצורך פינוי הסוללות מבית הספר יפנה הרפרנט אל חברת רשף בטחון. יש להעביר לרשף בטחון מח' שליחויות "מגיעים למקום הנכון" את הפרטים הבאים: שם המתקשר, שם ביה"ס, כתובת מדויקת ועיר, מס' טלפון, שעות איסוף, למי יש לפנות. ניתן לעשות זאת באמצעים הבאים:

מייל: shimons@rsf.co.il

טלפקס: 03-6500422

ניידים: מר סניור שמעון, מנהל מח' שליחויות 050-8288907, 057-4672023

ס.מנהל מח' שליחויות, מר אריק געדי 050-7557075, 057-2303317

מוקד ארצי 24 שע' 03-55982222 שלוחה 4 ואז מגיעים ישירות למוקד.

5.3 איסוף ומיחזור של מיכלי משקה

5.3.1 מוצע להבחין כבר בתהליך האיסוף בין מיכלי המשקה מפלסטיק ומפחיות ולהעמיד אמצעי איסוף נפרדים לכל סוג. מסיבות בטיחותיות אין לאסוף בקבוקי זכוכית.

5.3.2 יש להבחין בין מיכלי משקה חייבי פיקדון (על פי חוק הפיקדון על מיכלי משקה, התשנ"ט) ובין מיכלים שאין החזר פיקדון עבורם. מיכלי משקה חייבי פיקדון הם מיכלי פלסטיק או פחיות שהקיבולת שלהם היא עד ליטר וחצי (לא כולל) ומצוין עליהם כי הם חייבי פיקדון.

- 5.3.3 ברשויות שיש בהן איסוף מסודר של מיכלי משקה **שאינם חייבים** בפיקדון (מיכלים גדולים) מומלץ להתחיל באיסוף כל הסוגים של מיכלי השתייה. ברשויות שאין בהן איסוף כזה מוצע להתחיל באיסוף מיכלי משקה בני פיקדון, וכן להרחיב את האיסוף בשלב מאוחר יותר, בתיאום עם הרשות המקומית ובכפיפות להליכי סילוק מבוקרים שיעשו על ידי הרשות המקומית על פי הנהלים. משרד החינוך פנה אל הרשויות המקומיות בבקשה להעמיד כלובי איסוף למיכלים **שאינם חייבים בפיקדון** בסמוך לבתי הספר.
- 5.3.4 איסוף מיכלי משקה חייבי פיקדון נעשה על ידי תאגיד המיחזור אל"ה (איסוף למען הסביבה) אשר קיבל הכרה מהשר להגנת הסביבה לפי חוק הפיקדון, סעיף 8א' לפעול ליישום חוק הפיקדון והפעל כתאגיד איסוף מיכלי משקה בע"מ. תפקידו של התאגיד לאסוף את מיכלי המשקה ולהשיב את דמי הפיקדון.
- תאגיד אל"ה יגיע חנינם לכל מוסד שיאסוף לפחות 600 מיכלים.**
מספר הטלפון של התאגיד הוא 03-5700187. מספרי טלפון נוספים: 03-5700187 ו-03-5101999. הכתובת: ת"ד 50502, ת"א, מ' 61500, http://www.ela-il.com.
- 5.3.5 דמי הפיקדון יועמדו לרשות בית הספר, בכפיפות לנהלים הרלוונטיים שיינתנו על ידי הרפרנט המחוזי והרשות.

6. דוגמאות לעשייה בית ספרית בקהילה כחלק מתוכנית רב-שנתית

- הדוגמאות המפורטות להלן מתבססות על עשייה חינוכית-ערכית המתבצעת בבתי ספר רבים בארץ. בחלק מבתי הספר מתקיימת עשייה בהיקף רב-שנתי נרחב, ובאחרים ניכרת תחילתה של עשייה:
- אימוץ אתר (נחל, ואדי, חוף ים, חורשה, אתר היסטורי וכד'): הכרת מרכיבי הסביבה (חיים ודוממים), ניתוח של מעורבות האדם והשפעתו, איתור מפגעים, ניקוי האתר, פעילות של "שגרירי" המקום עם הקהילה והמבקרים וכד'.
 - פעילויות סביב מיחזור: איסוף חומרי פסולת למיחזור וסילוקם באופן מבוקר, יזמות סביב מיחזור (תכנון המצאתי של מוצרים מחומרים שאפשר למחזרם), שימוש בקופסאות אוכל רב פעמיות במקום בשקיות פלסטיק, מיחזור פסולת אורגנית (בניית דגמי מיחזור פסולת אורגנית (בניית דגמי קומפוסט, שימוש בדשן בגינת בית הספר), פעולות יצירה ואמנות מחומרים שאפשר להשתמש בהם בשימוש חוזר (הקמת תערוכות פיסול ואחרות, הכנת כרזות), שימוש חוזר בפריטים שהתלמידים משתמשים בהם (ילקוטים, בגדים, ספרים, משחקים) באמצעות יצירת שוק "קח-תן" וכד'.
 - פיתוח סביבה אקולוגית על פי "קודים" שיכללו מרכיבים ערכיים והתנהגותיים: תכנון בית ספר אקולוגי, הקמת גינה אקולוגית, פעילות בחממה אקולוגית, הצעות לתכנון שכונה אקולוגית.
 - פיתוח מנהיגות של נוער למען הסביבה: הפעלת נוער במסגרת תנועות קיימות, גיוס נאמני סביבה ותלמידים מכיתות גבוהות החונכים צעירים.
 - ביצוע פרויקטים שמטרתם שמירה על האיכות של מרכיבי הסביבה (מים, אוויר וכד'), ובכלל זה בדיקות מעקב והצעת פתרונות לצמצום זיהום ולמניעתו.

- הצטרפות לתהליכי הסמכה לבתי ספר ירוקים (פרטים באתרי משרד החינוך והמשרד להגנת הסביבה).
- ניתוח מאפייני שטחים פתוחים, אזורים אורבאניים וכפריים; בדיקת ההשפעה של מעורבות האדם, כמו גם המלצות לפיתוח בר-קיימא בנדון; דיון בדילמות הנוגעות לסלילת כבישים.
- שמירה על מגוון ביולוגי: תכנון פעילות לשמירת מינים באזורים מתאימים, כגון אתרי צפרות, פארקים וגנים לאומיים, פינות חי, הכנת חומרי הסברה והפצתם, מעקב אחר גידול בעלי חיים וטיפול בהם תוך גילוי יחס חיובי.
- קידום ערכי הטבע והסביבה: יישום תוכנית רב-שנתית של סיורים וטיולים המבליטים מאפיינים של קיימות, תוכנית המשתלבת בלמידה ובעשייה מתמשכים.
- פעילות משותפת עם מפעלי תעשייה מקדמי איכות סביבה בסביבה הקרובה, הכרת חומרי הגלם ותוצרי המפעל, ניתוח מרכיבים מן ההיבט הכלכלי, החברתי והסביבתי, כמו גם הצעת חלופות והקמת דגם של מפעל המחר.
- הכנת דגמים, פרויקטים ותחרויות הנוגעים לאמצעי חיסכון במים, שימוש בגינה "חסכונית" ובאמצעי השקייתה, הכנת תערוכת צילום של דגמים הנוגעים לטכנולוגיות הקשורות בחיסכון במים וכד'.
- יישום פעילויות לחיסכון באנרגיה ולשימוש באנרגיות נקיות: השתתפות באירועים רלוונטיים ("שבילי אופניים", עידוד הליכה ברגל לבית הספר), הכנת פרויקטים ודגמים הנוגעים לחלופות באנרגיה, ניתוק מכשירי חשמל שאינם בפעולה, שימוש באנרגיה סולארית וכד'.
- קידום הבריאות: שמירה מפני רעש (במפעלים, בסמוך לשדות תעופה, במקומות בילוי), פעילות גופנית מבוקרת, הליכה ברגל ורכיבה על אופניים במקום נסיעה ברכב פרטי. מניעת מחלות שמקורן בזיהום סביבתי ועוד.
- תכנון סביבת בית הספר הרצויה תוך הפעלת שיקולים סביבתיים, כלכליים, חברתיים וערכיים, בניית דגמים והתנסות מעשית.
- פרסום מאמרים מסכמים וסרטונים שהוכנו על ידי תלמידים המבליטים מעשים החושפים אחריות אישית למען הסביבה, אזרחות טובה, פיתוח בר-קיימא לקידום צדק חברתי, פיתוח בר-קיימא בחברה דמוקרטית וכד'.
- הכנת מאגר של דילמות שתלמידים ומורים מציעים ודיון בהן במסגרות הפורמאליות והבלתי-פורמאליות.